

Program prevencie sociálno-patologických javov

Základná škola s materskou školou M. Rešetku Horná Súča

**PROGRAM PREVENIE
SOCIÁLNO-PATOLOGICKÝCH JAVOV**

26.8.2022

Výchovný poradca: Mgr. Eva Múková

Koordinátor prevencie sociálno-patologických javov: Ing. Lenka Mikušincová

Školský špeciálny pedagóg : Mgr. Juraj Šedivý

Schválil: Mgr. Vojtech Laurinec

ZŠ s MŠ M. Rešetku, Horná Súča je bežnou základnou školou s trendom postupného nárastu žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a so zdravotným znevýhodnením, ako aj žiakov s poruchami správania.. Na základe našich skúseností sme sa rozhodli vypracovať program prevencie sociálno-patologických javov v školskom i mimoškolskom prostredí.

Program prevencie vychádza z:Školského poriadku žiakov ZŠ s MŠ M. Rešetku, Horná Súča

- Bezpečnostného plánu proti šikanovaniu
- Plánu práce koordinátora sociálno–patologických javov
- Aktuálnych odporúčaní z CPPPaP pre začlenených a nezačlenených žiakov našej školy v šk. roku 2022/2023 (individuálne výchovno-vzdelávacie plány pre začlenených žiakov)
- Aktuálnej legislatívy k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov zo strategických dokumentov SR zameraných na prevenciu rizikového správania sa detí (najmä Smernica č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach
- Zákon č. 36/2005 Z. z.Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, ktorý upravuje základy trestnej zodpovednosti, druhý trestov, druhy ochranných opatrení, ich ukladanie a skutkové podstaty trestných činov
- 372/1990 Zb. o priestupkoch, ktorý upravuje priestupky
- Zákon č. 35/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately

Všeobecný úvod, základné pojmy

Pojem sociálno-patologické javy

Sociálna patológia je sociologická disciplína, ktorá sa zaoberá negatívami a škodlivými javmi v spoločnosti, jej predmetom je skúmať patologické javy spoločnosti. Na vyjadrenie týchto javov sa používajú výrazy: deviácia (napr. záškoláctvo), patologické správanie (napr. ublíženie na zdraví, trestná činnosť). Deviácia je menej závažný negatívny spoločenský jav ako patológia. Medzi patologické javy patria:

1. patológia rodiny (rodinného prostredia),
2. kriminalita alebo zločinnosť,

3. drogová závislosť,
4. závislosť na hrách (hráčstvo, gemblerstvo),
5. násilie v rodine,
6. násilie v škole,
7. prostitúcia alebo predaj tela,
8. samovražednosť.

Patológia rodiny

Úloha rodiny spočíva v tom, že plní komplexne niekoľko funkcií:

biologickú – rodinou sa stáva manželstvo dvojgeneračné (narodením dieťaťa),
výchovnú – povinnosťou oboch manželov je výchovu realizovať,
socializačnú – človek sa prispôsobuje novým podmienkam, emotívnu – citovú,
náboženskú – v niektorých rodinách je formálna,
funkciu ochrany – končí úmrtím rodičov.

Rodina je inštitúcia, ktorá vzniká spolužitím ľudí spravidla rozdielneho pohlavia, ktorí vychovávajú potomstvo. Vzťahy medzi rodičmi sa prenášajú resp. môžu preniesť do vzťahu detí: vzťahy medzi matkou a deťmi, súrodencami, starými rodičmi a vnukmi a pod.

V rodine môžu vzniknúť nezhody a ich príčinami môžu byť rozdielne názory:

1. na výchovu detí – jedného z manželov (trestajúci, odpúšťajúci),
2. ako užívať spoločne zarobené peniaze,
3. na využívanie voľného času,
4. náboženské presvedčenie,
5. výška vzdelania,
6. vekový rozdiel.

Patológia rodiny je nezáujem rodičov o výchovu detí. Rozdielnosť názorov rodičov sa rieši sebecky, drsne, nehľadia na deti. Ťažko riešiteľné problémy sú dôvodom na rozvod. Častejšie žiadajú o rozvod manželky matky.

Príčiny sociálno –patologických javov na školách

Na vzniku sociálno-patologických javov na školách sa v rôznej miere podieľajú vonkajšie činitele (rodina - štýly rodinnej výchovy, patologické rodinné prostredie, nízka pripravenosť, resp. nepripravenosť rodičov na výchovu dieťaťa, nedostatok času na dieťa a pod., škola - predimenzované učivo, vystresovaní, demotivovaní a unavení učitelia a žiaci, klíma školy, partia, denne prezentované násilie v médiách). Z vnútorných činiteľov sú to najmä dedičná podmienenosť, poruchy CNS, dispozície k neurózam a pod.

Zásady tvorby preventívneho programu školy

Školský preventívny program je jedným z aspektov preventívnej práce na školách. Predstavuje ucelený systém filozofických prístupov, dlhodobých cieľov, akcií a aktivít smerujúcich k prevencii negatívnych javov v správaní žiakov.

Zásady efektívnej prevencie, efektívneho programu v škole:

- 1. Program je primeraný veku:** Prevencia je menej špecifická a väčšmi sa orientuje na všeobecnú ochranu zdravia, čím nižší je vek dieťaťa. Niektoré programy účinné v mladšom školskom veku môžu byť kontraproduktívne pre staršie deti.
- 2. Program je interaktívny a je zameraný na menšiu skupinu:** Vzdelávací program je menej účinný ako interaktívny program, pričom v menších skupinách dosahuje lepšie výsledky. Niektoré výskumy hovoria, že najúčinnnejšie sú rovesnícke (triedne) programy.
- 3. Program zahŕňa podstatnú časť detí v škole:** Programy sú dôležité pre celé triedy, využitie ich skupinového potenciálu.
- 4. Program zahŕňa získavanie dôležitých sociálnych zručností:** je to nacvičovanie odmietania návykových látok, ktoré sú škodlivé pre zdravie, ďalej je to schopnosť odolávať manipulácii, tlaku a snaha o rozvoj komunikačných a asertívnych zručností, zvyšovanie sebavedomia, zvládanie úzkosti a stresu, riešenie konfliktov...
- 5. Program je prispôsobený miestnym špecifikám:** Do úvahy musíme zobrať naše miestne pomery, témy prispôbiť realite.
- 6. Program využíva pozitívne modely správania:** Princíp je založený na napodobňovaní a odmeňovaní vhodných foriem správania. V rámci prevencie sa osvedčili pozitívne modely, s ktorými sa môžu deti stotožniť. Ide napríklad o vrstovníkov, ktorí žijú zdravo, zážitkové

učenie a aktivity zamerané na zdravý životný štýl (ako napr. akcie typu Deň duševného zdravia, Deň Zeme, Deň jablák, Deň bez sladkostí, Deň bez mobilu...)

7. Program je sústavný a dlhodobý: Efektivita programu narastá, ak je dlhodobý, systematický a intenzívny.

8. Program je komplexný a využíva viacero stratégií: Čím viac oblastí postihne, tým lepšie (napríklad práca s triedou, s rodičmi aj s učiteľmi zároveň, s pracovníkmi CPPPaP a združení pracujúcich s deťmi a mládežou).

9. Program počíta s komplikáciami: Riziko sa môže zvýšiť v priebehu programu tak, že u konkrétneho jedinca sa prejaví nejaký problém, napríklad zlé psychické rozpoloženie, problémy v rodine. Preto je vhodné ponúkať poradenstvo, pomoc pri problémoch. Pozitívna klíma v triede je predpokladom k efektívnej primárnej prevencii problémov v správaní.

Cieľovou skupinou programu sú všetci žiaci našej školy. Zvýšenú pozornosť treba venovať začleneným žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Obsah preventívneho programu je spracovaný tematicky a je zameraný najmä na prevenciu šikanovania, trestno-právnu zodpovednosť mládeže, zdravý spôsob života a efektívne využívanie voľného času. Obsahuje taktiež poradenské činnosti poskytované priamo v škole (koordinátori, výchovný poradca) , či v spolupráci so školskými poradenskými zariadeniami a zariadeniami z rezortu školstva a sociálnych vecí.

Priebežná autoevalvácia preventistického programu školy

Cieľom preventívnej stratégie je pozitívna zmena správania sa žiakov. Priebeh autoevalvácie a výsledkov preventívneho programu možno zapísať do týchto základných bodov:

1. Vymedzenie pôsobenia vzhľadom na vek, pohlavie, triedu;
2. Určenie spôsobov zhromažďovania kvantitatívnych a kvalitatívnych údajov;
3. Popis realizácie preventívnej intervencie a zhodnotenie vplyvu na žiakov.

Hodnotenie výstupov:

1. prospech žiakov,
2. prejavy správania (výchovné opatrenia, záškoláctvo, šikanovanie),
3. zmeny v správaní,
4. postoje a hodnoty (pozitívna sebarealizácia),

5. výskyt sociálno-patologických javov v triede i v širšom spoločenstve (napr. za celú školu) – sociometria triedy/ dotazník,

6. postoje cieľovej skupiny k preventívnym aktivitám.

Autoevalvácia preventívnych aktivít sa realizuje priebežne počas celého školského roka a na záver školského roka sa preventívny program vyhodnotí.

Prevenicia a školský vzdelávací program

Podpora zdravia a témy prevencie sú integrálnou súčasťou výchovy a vzdelávania vo všetkých druhoch a typoch škôl na Slovensku. Školy sú popri rodine ideálnym miestom k uvedomeniu si hodnoty zdravia, na podporu výchovy ku zdraviu, na podporu a realizáciu opatrení v rámci prevencie ochorení, na podporu duševného zdravia, ako aj na rozvoj a udržanie zdravých životných návykov nielen u žiakov, ale aj u školských pracovníkov a v celej školskej komunite. Témy prevencie možno uplatniť v každom vyučovacom predmete. Predmety, v rámci ktorých sa otázky prevencie a podpory zdravia preberajú, sú najmä občianska náuka, biológia, telesná výchova, (v praktickej škole: odbornopracovnický predmet: zdravotná výchova), čo dokazuje existencia zdravotných tém v ich kurikule. Systematické a primerané informácie predkladané žiakom vo forme zaujímavých problémov, ktoré ich nútia rozmýšľať o pozícii zdravia v živote človeka sú najväčšími predpokladmi vytvárania pozitívneho postoja a predpokladom uvedomelého a zodpovedného správania k svojmu životu a zdraviu.

Niektoré predmety sú koncipované tak, že učiteľ má možnosť výchovného pôsobenia na žiakov vo vyššej miere, kde je priestor na diskusiu a vzájomnú výmenu názorov (etická výchova a iné výchovné predmety). Aj ďalšie predmety a triednické hodiny dávajú príležitosť hľadať priestor na aktívne a systematické pôsobenie na žiakov.

Učitelia môžu v rámci vyučovacích hodín, na triednických hodinách alebo v mimoškolskej práci ovplyvňovať vedomie žiakov a vypestovať u nich odmietavý postoj ku drogám, násiliu a iným formám sociálno-patologických javov, to znamená robiť školskú preventívnu výchovu, pritom môžu využiť rôzne didaktické metódy. Efektívnosť preventívneho pôsobenia závisí najmä od použitia primeraných stratégií, techník, programov a metodík.

Prevenca a kompetencie žiakov

Základom prevencie je rozvoj všeobecných kompetencií žiakov s dôrazom na: rozvoj sociálnych spôsobilostí, ktoré sú nápomocné pri orientácii v sociálnych vzťahoch, formovaní zodpovednosti za vlastné správanie a uvedomovaní si dôsledkov konania, posilňovanie komunikačných spôsobilostí, s cieľom nasmerovať a získavať žiakov k preferovaniu konštruktívneho riešenia problémov a konfliktov, nácviku adekvátnych reakcií na stres, neúspech a kritiku, vytváranie pozitívnej sociálnej klímy v prostredí školy, ktorej základom je atmosféra dôvery, bezpečia, istoty a prijatia, formovanie pozitívnych postojov k spoločenským (mravným, morálnym) a humanistickým hodnotám. Predpokladom a podmienkou rozvoja všeobecných (sociálnych) kompetencií je výber takého súboru poznatkov (vedomostí) v rámci edukačného procesu, ktoré majú funkčné využitie v aktuálnom priestore a čase, t. j. vychádza sa zo skúseností žiakov (z ich rodinného a spoločenského prostredia). Nevyhnutnou podmienkou je používanie interaktívnych (vyučovacích) metód.

Konkrétne dlhodobé ciele a úlohy stratégie a prevencie školy

Realizácia celoškolskej komplexnej stratégie prevencie bude pod dohľadom vedenia školy, pod vedením školského koordinátora prevencie sociálno-patologických javov Ing. Lenky Mikušincovej, v spolupráci a odbornej supervízii so školským špeciálnym pedagógom Mgr. Evou Veber a ostatnými pedagogickými zamestnancami podľa harmonogramu aktivít, časovej a priestorovej dotácie príslušného školského roka.

Dlhodobé ciele:

Žiaci si osvoja pomocou komplexnej stratégie pravidlá správania formou zážitkov a preberania rolí.

Naučiť žiakov kontrolovať svoje správanie.

Naučiť žiakov spolupráci v kolektíve.

Ponúknuť žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia rovnaké možnosti a prístup ku všetkým aktivitám.

Umožniť žiakom pozitívne smerovanie emócií, nálad a napätia napr. cez športové aktivity.

Preberať na seba zodpovednosť nutnosti, empatie, súdržnosti a vzájomnej pomoci.

Demonštrovať na konkrétnych príkladoch pozitívne a negatívne prejavy správania.

Realizovať školské programy bezpečnosti a prevencie (projekt „Deň duševného zdravia“, prípadne iné podľa aktuálnej potreby a možností).

Organizovať aktivity, ktoré vychádzajú z tradícií a záujmov žiakov v rámci záujmovej popoludňajšej činnosti.

Organizácia pohybových, športových a umeleckých aktivít ako protipól nežiaducich sociálno-patologických javov.

Formovať vzťah k zdravému životnému štýlu, ochrane telesného a duševného zdravia, odstraňovanie zdraviu škodlivých vplyvov a formovať prevenciu rizikového správania (násilie, šikanovanie, záškoláctvo, agresivita, delikvencia, kriminalita, drogové závislosti, zneužívanie, prejavy extrémizmu, terorizmu, HIV/AIDS, obchodovanie s ľuďmi), na podporu zdravého životného štýlu, zlepšenie psychosociálnej klímy a podporu duševného zdravia v rámci triednických hodín, hodín občianskej výchovy, dejepisu, biológie, environmentálnej výchovy.

Využívať metodiky a prípady dobrej praxe na <http://bezpre.mpc-edu.sk> a informácie na <https://www.iedu.sk/poradenstvo/prevenia/Stranky/default.aspx>, cez európsku sieť škôl podporujúcich zdravie – www.schools-for-health.eu.

Dôsledne preverovať ponúkané preventívne aktivity a programy s cieľom predísť prípadnému nežiaducemu vplyvu laických a neodborných aktivít ako aj škodlivému vplyvu kultov, siekt či extrémistických organizácií na deti a žiakov.

Na viditeľnom a dostupnom mieste umiestniť schránku dôvery.

Dôsledné vyžadovanie dodržiavania komplexnej stratégie školy jednotným pôsobením všetkých pedagogických i nepedagogických zamestnancov školy.

Konkrétne krátkodobé ciele a úlohy stratégie a prevencie školy pre školský rok 2022/2023

Pokračujúca spolupráca školy s partnerskými inštitúciami participujúcimi na celoškolskej stratégii prevencie (konkrétne uvedené aktivity nižšie)

CPPP a P v Trenčíne (preventistické programy pre žiakov, intervencie smerom k žiakom, rodičom)

ÚPSVaR v Trenčíne, oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálne kurately – súčinnosť školy pri plnení výchovných opatrení (záškoláctvo, pohovor, napomenutie, ústavná výchova, preventistické školenia pre pedagógov)

RÚVZ v Trenčíne (hygienické a epidemiologické opatrenia podľa aktuálnej potreby),

Spolupráca s občianskym združením TeCeMko Trenčín (preventistické programy pre žiakov a kariérové poradenstvo)

MPC v Trenčíne (preventistické školenia pre pedagógov)

- Pokračujúca spolupráca školy s rodinou

zvyšovať informovanosť rodičov o možnosti a rizikách prevencie nežiaduceho správania,

zvyšovať informovanosť rodičov o trestnoprávnej zodpovednosti žiakov,

informovať o preventívnych aktivitách školy,

informovať o opatreniach v školskom poriadku,

realizácia účinnej prevencie,

informovať o preventívnych a poradenských zariadeniach,

informovať o možnostiach začlenenia žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Pokračujúca spolupráca v vnútornými subjektmi školy (vedenie školy, koordinátor prevencie, triedni učitelia, školský špeciálny pedagóg, žiaci)

- smerom k vedeniu školy, organizácia a riadenie školy:

- predložiť plán celoškolskej stratégie školy v oblasti prevencie,

- prieskumy sociálno-patologických javov,

- podpora vzdelávania učiteľov,

- poskytovať informácie o možnostiach spolupráce s CPPPaP,

- v spolupráci so školským špeciálnym pedagógom riešiť priestupky žiakov, podporovať koordinátora vo vzdelávaní a tiež vzdelávacie aktivity pre všetkých pedagogických zamestnancov v rámci aktualizáčného vzdelávania v súlade s Plánom profesijného rastu pedagógov školy,

- príprava preventívnych výchovno-vzdelávacích programov pre učiteľov a ich praktická realizácia,

- monitoring názorov a naladenia učiteľov v prospech tvorby pozitívneho školského prostredia,

- osvetová činnosť: Stála informovanosť učiteľov, rodičov, žiakov o sociálno-patologických javoch a ich následkoch, o nových možnostiach ich riešenia a prevencie.

- smerom k triednym učiteľom:

- pomáhať triednym učiteľom v otázkach poradenstva pri riešení problémov v rámci celoškolskej stratégie,
- pomáhať pri organizovaní a zabezpečení preventívnych aktivít v rámci svojej triedy,
- rozširovať poznatky učiteľov v oblasti práce a komunikácie so žiakmi, rodičmi,
- poskytovať všetky potrebné a aktuálne dostupné materiály v oblasti prevencie.

- smerom k žiakom:

- koordinovať a dohliadať na realizáciu aktivít a programov pre žiakov,
- individuálne poradenstvo pre ohrozených a rizikových žiakov,
- realizácia prieskumov aktuálnej situácie v oblasti sociálno-patologických javov formou sociometrie, dotazníkov zameraných na zisťovanie vzťahov v triede a v škole,
- aktualizovať nástenky s tematikou zdravého životného štýlu,
- realizácia výtvarných a športových súťaží,
- krúžková činnosť,
- realizácia projektov zameraných na ochranu a podporu fyzického i duševného zdravia, na ochranu životného prostredia a podporu spolupatričnosti so školou i obcou,
- tvorba plagátov a výtvarných prác s tematikou prevencie fajčenia a užívania drog, bezpečnosti na internete, pozitívnych foriem správania...,
- prezentácia preventívnych videoprogramov (DVD, internet) a divadelných či hudobných predstavení,
- realizovanie prevencie v rámci všeobecnovzdelávacích predmetov a v rámci triednických hodín,
- využívanie zážitkových foriem práce so žiakmi, ktoré sú zamerané na formovanie resp. zmenu postoja k drogám, ku všetkým formám násilia a iných sociálno-patologickým javov,
- využívanie triednych a školských násteniek, schránky dôvery,
- metodická pomoc žiakom a rodičom prostredníctvom web stránky školy, Edupage či iných web stránok podľa aktuálnych možností.

- smerom k zákonným zástupcom:

- pravidelný telefonický a osobný kontakt,
- podpora záujmovej a mimoškolskej činnosti v spolupráci s rodinou,
- dni aktivít pre žiakov i rodičov,
- náučné prezentácie s využitím spolupráce s preventistami MsP, štátnej polície, ministerstva školstva, mestskej polície,
- implementácia rozvojových projektov pre žiakov a rodičov,
- metodická pomoc žiakom a rodičom prostredníctvom web stránky školy, prezentácia a poskytnutie užitočných liniek a kontaktov podľa aktuálnych potrieb a možností.

Základné pravidlá spolupráce medzi rodinou a školou

Pravidlá, ktoré môžeme stanoviť sú takéto: vyučovanie podľa platných učebných osnov, zodpovednosť rodiny za výchovu a pomoc pri vzdelaní i primárnej prevencii, nádej, že spolupráca rodina – škola bude úspešná, presne stanovená úloha rodiny a školy, presne stanovené ciele, aby podporovali rodičov a ich presvedčenie, definovali úlohu, práva a povinnosti rodiča a školy, verejne uznávali rodičov ako primárne zodpovedných za výchovu detí a ich prípravu pre život, hľadať kompromis v hodnotách a presvedčeniach spoločnej filozofie výchovy a vzdelávania detí.

Škola od rodičov očakáva, že:

1. vytvoria svojim deťom také podmienky, aby chodili do školy pripravené, oddýchnuté, zvýšia svoj záujem o význam vzdelania a pravidelnej výchovy detí,
2. budú spolupracovať so školou v záujme zdravého vývinu a formovania osobnosti svojich detí a v záujme vytvorenia zdravého a bezpečného prostredia pre všetkých žiakov školy,
3. budú mať prehľad, ako a s kým trávia ich deti voľný čas,
4. rodičia podporia prácu pedagógov, podporia ich autoritu a prípadné nedorozumenia budú riešiť priamo v škole.

Rodičia očakávajú od školy, že:

1. bude bezpečným miestom, kde nebude prítomné násilie, drogy či iné javy ohrozujúce zdravý vývin ich detí,
2. škola bude používať postupy, ktoré majú zmysel a sú účinné,
3. rodičom poskytne informácie o prevencii a poradí, kde hľadať pomoc,

4. bude dbať o kvalitné a zmysluplné vzdelávanie, zdravý spôsob života, vhodné trávenie voľného času,

5. škola bude s rodičmi v stálom kontakte a aktívne s nimi spolupracovať a komunikovať.

Záverečné ustanovenia

Pedagogickí zamestnanci boli oboznámení s týmto programom na zasadnutí pedagogickej rady konanej dňa 26.8.2022.

Tento dokument bude zverejnený na stránke školy najneskôr do konca septembra 2022.

Spracovala: Ing. Lenka Mikušincová, koordinátorka prevencie